

Vybrané regionální úmluvy EHK OSN: prevence závažných havárií, dálkové znečišťování ovzduší, registry znečištění a právo na informace o ŽP

Ing. Kateřina Šebková, Ph.D
Mgr. Lukáš Pokorný

Kurz E-0250, 27. dubna 2021

Úvod – úloha mezinárodních organizací (MeO)

Mezinárodní organizace hrají významnou roli při:

- řešení globálních a regionálních problémů, na které samy státy nestačí
  - identifikaci nových témat, která se budou muset řešit
  - spolupráci a porovnávání efektivity politik jednotlivých států

Hlavní MO v oblasti ochrany ŽP a zdraví:

- Program OSN pro Životní prostředí (UNEP)
- Evropská hospodářská komise (EHK OSN)
- Světová zdravotnická organizace (WHO)
...celkově ale existují desítky organizací a smluv

„Kořan M., Bílková V., Kolmaš M., Kolmašová Š.: ČR v mezinárodních organizacích: mezi teorií a praxí. Praha 2015
(dostupné online: https://www.dokumenty-iir.cz/Knihy/CR_mezinarodni_organizace.pdf)

EHK OSN - přeshraniční spolupráce

*1947 / sídlo: Ženeva / 56 států / doprava – žp – bydlení...

UNECE

ENVIRONMENT POLICY

CONVENTIONS AND PROTOCOLS

Environmental Policy

Conventions and Protocols

Air

Water

Industrial accidents

Environmental assessment

Public Participation

Joint work and informal networks

Strategies, plans and programmes

Meetings and events

Publications

Conventions and Protocols

Introduction

UNECE has negotiated five environmental conventions, also known as multilateral environmental agreements or MEAs. [Read more](#)

In focus

The "joint UNECE secretariat" provides the basis for many activities being organized jointly under two or more UNECE treaties. Informal meetings are also held between office holders under the UNECE environmental treaties, as described [here](#).

RECETOX

Proces ŽP pro Evropu (Environment for Europe)

1991 – Dobříš / 1993 – Luzern / 1995 – Sofie / 1998 – Aarhus / 2003 – Kyjev / 2007 –
Bělehrad / 2011 – Astana / 2016 - Batumi

- Vznikl 1991 v tehdejším Československu: konference v Dobříši
- Založil tradici rámcových politických setkání, která určují další vývoj v rámci EHK OSN
- Jednotlivé konference: nové nástroje
- Reforma 2009: důraz na efektivitu a „stopka“ nárůstu dalších instrumentů
- 2022: Kypr – v době CZ PRES

<https://www.youtube.com/watch?v=l7PTtLKwufQ&t=282s>

MUNI | RECETOX

Úmluvy sjednané v rámci EHK OSN

Úmluva o dálkovém znečišťování ovzduší přesahujícím hranice států (CLRTAP)

Úmluva o účincích průmyslových havárií přesahujících hranice států

Úmluva o ochraně a využívání hraničních vodních toků a mezinárodních jezer

Úmluva o posuzování vlivů na životní prostředí přesahujících hranice států (Espoo úmluva)

Protokol o strategickém posuzování vlivů na životní prostředí (Protokol o SEA)

Úmluva o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí (Aarhuská úmluva)

Protokol o registrech úniků a přenosů znečišťujících látek (Protokol o PRTR)

UNITED NATIONS
ECONOMIC COMMISSION FOR EUROPE

MUNI | RECETOX

Znečištění ovzduší

Úmluva o dálkovém znečišťování
ovzduší přesahujícím hranice států
(CLRTAP)

MUNI | RECETOX

CLRTAP

Vznik na základě negativních zkušeností se znečišťováním ovzduší špatný stav lesních a vodních ekosystémů a zdravotní dopady - zejména Skandinávie (od 60.let, vědci poukazovali na emise SO₂).

První mezinárodní právní nástroj k ochraně ovzduší.

Cíl: kontrolovat a snižovat negativní účinky na lidské zdraví a životní prostředí způsobené znečištěním ovzduší přesahujícím hranice států.

- podpis 1979 v Ženevě, vstup v platnost 1983 (most mezi politickými bloky)
- celkem 51 smluvních stran (včetně EU)
- sekretariát úmluvy sídlí v Ženevě
- nejvyšší jednání tzv. Executive Body 1x ročně, týden

<http://www.unece.org/env/lrtap/welcome.html>

CLRTAP

Závazky se plní prostřednictvím konkrétních protokolů (8):

- Protokol o EMEP (monitorovací síť)
- První protokol o síře
- Protokol o NO_x
- Protokol o těkavých organických látkách (VOC)
- Druhý protokol o síře
- Protokol o těžkých kovech
- Protokol o POPs
- Protokol o omezení acidifikace, eutrofizace a přízemního ozonu – Göteborgský protokol

Protokol o EMEP

The Protocol to the Convention on Long-range Transboundary Air Pollution on the Financing of the Co-operative Programme for Monitoring and Evaluation of the Long-range Transmission of Air Pollutants in Europe (EMEP)

Základní povinnost – podílení se na programu monitorování a hodnocení dálkového přenosu znečišťujících látek v Evropě

- podpis 28. září 1984 v Ženevě, vstoupil v platnost 28.ledna 1988
- k dubnu 2021 má 47 smluvních stran

Nástroj pro sdílení nákladů na monitorovací program pro další protokoly úmluvy – původně SO₂, NO_x, (acidifikace a eutrofizace), pak ozon, těkavé organické sloučeniny, POPs, těžké kovy a částice – ve vzduchu a ve srážkách

- Sledování emisí
- Vlastní měření
- Modelování dálkového přenosu
- Přes 200 monitorovacích stanic – data www.emep.int
- jednou z důležitých stanic jsou KOŠETICE (Vysočina), CZ
- zprávy o monitoringu - viz “obrázek” slide 17

Protokol o těžkých kovech

Základní povinnost – omezení emisí Cd, Pb, Hg

- podpis 1998, vstoupil v platnost 29. 12. 2003
- k dubnu 2021 má 35 smluvních stran (původní znění)
- změněno 2012, ale zatím jen 19 smluvních stran (a jen rozvinuté země)
- stanovuje pravidla pro snížení a omezení emisí Cd, Pb, Hg z průmyslových zdrojů, spaloven odpadu a spalovacích procesů - k referenčnímu roku (1990, nebo vybraný rok z let 1985 – 1995 - při ratifikaci)
- ukládá přísné limity na emise těžkých kovů ze stacionárních zdrojů a navrhuje (BAT)
- vyžaduje postupné vyřazení benzínu s příměsí olova
- revize Protokolu probíhala od roku 2004 v rámci Task Force (Úkolová skupina) do 2009 - přijato - problém je zpřísnění požadavků na jedné straně ale zároveň ústupky - snaha o rozšíření počtu ratifikací na straně druhé (aby vstoupilo v platnost, musí být 2/3 počtu z 35 ratifikací)
- ale - funguje - viz dlouhodobé grafy...

Protokol o POPs

- podepsán 1998, vstoupil v platnost říjen 2003
- k březnu 2021 má 34 smluvních stran, ovšem změny z r. 2009 mají méně (19 resp 21 ratifikací)
- základní povinnost - omezení emisí POPs (původně 16 látek) referenčnímu roku (1990, nebo vybraný rok z let 1985 – 1995), ve 2009 schváleno dalších 7
- rozdíl od SC = jsou tam i některé PAH, řeší se ovzduší a odpady (limity - ELVs)
- revize schválena v prosinci 2009, ale ještě nevstoupila v platnost
  - ✓ rozšíření příloh protokolu o nové látky (7 látek schváleno)
  - ✓ zjednodušení technických příloh
  - ✓ aktualizace technických příloh a pokynů k BAT
  - ✓ zavedení zrychlené procedury pro nové změny

Protokol o POPs (2) - co se změnilo

- Příloha I - rozšíření počtu látek o 7 látek a zpřísnění požadavků pro PCB
- Příloha II: odstranění DDT, HCH a PCB a Zařazení: PFOS, SCCP
- Příloha III: PCB – jako nezamýšlené vedlejší produkty
- Příloha č. IV – emisní hodnoty (ELV), zpřísnění emisních limitů pro spalování odpadu (nová zařízení $0,1 \text{ ngm}^{-3}$ PCDD/F), aglomerace a druhotnou výrobu oceli ($0,5 \text{ ngm}^{-3}$ PCDD/F)
- Příloha VIII: prodloužení aplikačních lhůt pro ELV a BAT pro země s přechodnou ekonomikou (15 let)

- Úkolová skupina k POPs (POPs Task Force) provedla v roce 2009-10 přezkum pro látky: trifluralin, dicofol, endosulfan, pentachlorfenol (+PCA) a hexabromocyklododekan (HBCDD)
- poslední vědecké zprávy ukazují snížení koncentrací v prostředí oproti referenčnímu roku

Protokol o omezení acidifikace, eutrofizace a přízemního ozonu - Göteborgský protokol

- stanovuje emisní limity k roku 2010 pro síru, NO_x, těkavé organické látky a amoniak
  - podepsán 1999 v Göteborgu, vstoupil v platnost 2005
  - k dubnu 2021 má 29 smluvních stran (původní znění)
  - změněn 2012, nyní 23 smluvních stran - (změny platí)
-
- při plné implementaci protokolu by emise vzhledem k roku 1990 poklesly u síry o 63%, pro NO_x o 41%, emise těkavých látek 40% a amoniak o 17%
  - hodnoticí zpráva (vědecká) vydána r. 2016 - významné poklesy!

Göteborgský protokol - co se změnilo revizí ve 2012?

Cíle revize:

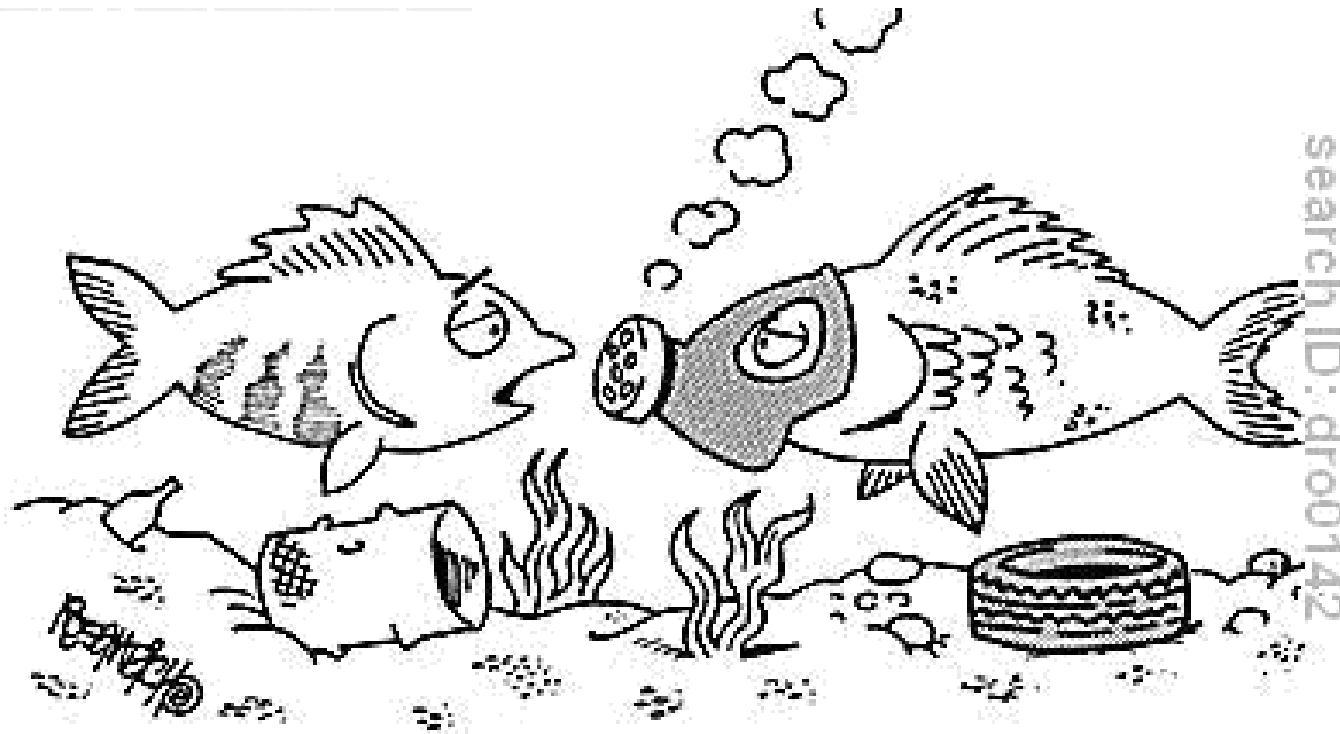
- rozšíření záběru o tuhé znečišťující látky – PM_{2,5}, black carbon (USA)
- aktualizace a zjednodušení příloh protokolu
- stanovení nových cílů (2020)
- zvýšení počtu ratifikací (EECCA)

Obsah revize:

- Příloha č. II: stanovení národních emisních stropů k r. 2020 pro SO₂, NO_x, VOC, NH₃ - rozšířeno o PM_{2,5}
- Přílohy č. IV (síra), V (dusík), VI (VOC): aktualizace emisních limitů (ELV) - prosazuje se EU směrnice o IED (o průmyslových emisích)
- Příloha č. VII: lhůty pro aplikace ELV, úleva pro země VEKSA
- Příloha č. VIII: mobilní zdroje, zrušena
- Příloha č. IX: zemědělské zdroje
- Příloha č. X: tuhé látky

Protokol o omezení acidifikace, eutrofizace a přízemního ozonu - Göteborgský protokol

"HEY WALLY, WHAT'S THIS ACID RAIN YOU KEEP TALKING ABOUT?"

Hodnocení výsledků (snížování emisí CLRTAP látek mezi roky 1990-2010: http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/lrtap/ExecutiveBody/35th_session/CLRTAP_Sci

CLRTAP shrnutí

- Vstup v platnost revizí... (2/3 počtu ratifikací)
- Zvyšovat počet ratifikací jednotlivých protokolů
- Do budoucna?
  - potenciálně** - protokoly o síře, NO_x, VOC - de facto splněno nebo pokryto jinou celosvětovou legislativou
  - možnost** - zrušit a nechat jen ty tři, změněné (POPs, HM a Göteborg) a mají stále opodstatnění? Velmi složité...

Úmluva o účincích průmyslových havárií přesahujících hranice států (Helsinská úmluva) - stručně

Cíl: předcházet účinkům závažných průmyslových havárií přesahujících hranice států za účelem ochrany zdraví, životního prostředí a majetku

- sekretariát úmluvy sídlí v Ženevě;
- nejvyšší jednání COP 1x za 2 roky (COP7 v roce 2012)
- byro úmluvy má 10 členů (max. 3 z nich nejsou ze smluvní strany úmluvy) - nejen administrativní, i věcná práce
- podpis 1992 v Helsinkách, vstup v platnost duben 2000
- celkem 41 smluvních stran (duben 2021)

[Industrial Accidents - Home - UNECE](#)

Rozsah úmluvy

- **vztahuje** se na prevenci průmyslových havárií včetně havárií způsobených přírodními pohromami
- **nevztahuje** se na válečné stavy, jaderné havárie, havárie na vojenských zařízeních, havárie přehrad, při pozemní dopravě, havárie na moři a v důsledku činností v mořském prostředí
- havárie = událost vzniklá následkem nekontrolovaného vývoje během jakékoliv činnosti spojené s nebezpečnými látkami v zařízení při jejich výrobě, používání, skladování, manipulaci nebo zneškodňování a omezeně při dopravě
- úmluva podporuje preventivní opatření a spolupráci či pomoc, výzkum a rozvoj, výměnu informací a technologií (součástí úmluvy je rovněž příprava na havárie a postupy likvidace)
- látky, jichž se úmluva týká - příloha I
- součástí úmluvy od r. 2003 - Program technické pomoci zemím VEKSA/ CEE a ECCA

Výstupy úmluvy

- výstupem úmluvy je spolupráce (Asistenční program), směrnice (průmyslové kaly, zpracování bezpečnostní dokumentace, používání notifikačního systému k oznamování havárie (IAN system, Industrial Accidents Notification) - heslované
- české znění úmluvy vyšlo v č. 94/2005 Sb.m.s (58/2002 Sb.m.s.) +
- zákon č. 224/2015 Sb., o prevenci závažných havárií způsobených vybranými nebezpečnými chemickými látkami nebo chemickými směsmi a o změně zákona č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů (zákon o prevenci závažných havárií) - *pro objekty a zařízení s vybraným(i) nebezpečným(i) CHL stanoví systém prevence, snižuje pravděpodobnost vzniku a omezí následky na zdraví, životy, hospodářská zvířata, životní prostředí a majetek v objektech a zařízeních v jejich okolí, reaguje na směrnici EU a na nařízení o CLP (klasifikace směsí!)*
- + vyhlášky ministerstva ŽP, MPO a MV https://www.mzp.cz/cz/pravni_ramec_havarii
- EU legislativa - Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/18/EU (SEVESO III) ze dne 4. 7. 2012, o kontrole nebezpečí závažných havárií s přítomností nebezpečných látek a o změně a následném zrušení směrnice Rady 96/82/ES (SEVESO II) - vstup v platnost k 1. 6. 2015 - <https://echa.europa.eu/regulations/clp/understanding-seveso>

[Chemical Accidents \(Seveso II\) - Prevention, Preparedness and Response - Environment - European Commission](#)

Užitečné odkazy

Ministerstvo životního prostředí - OEREŠ

[Havárie - Ministerstvo životního prostředí](#)

Výzkumný ústav bezpečnosti práce

[Odborné pracoviště pro prevenci závažných havárií \(OPPZH\)](#)

APELL - program UNEP - povědomí a připravenost na mimořádné události způsobené haváriemi na lokální úrovni

[UNEP DTIE SCP Branch: Safer Production](#)

Úřad pro rizika závažných havárií (ISPRA, Itálie)

<http://mahbsrv.jrc.it/NewProducts.html>

Řešení sporů mezi státy, vyplývající ze sdílených záležitostí

Ministry of Foreign Affairs
of the Republic of
Lithuania

News

About Us

Foreign Policy

[Home](#) → [News](#)

News

Share [f](#) [t](#) [RSS](#) [Print](#)

Parties to the Espoo Convention reaffirmed that Belarus had failed to comply with the Convention in developing the Ostrovets NPP project

Created: 2020.12.11 / Updated: 2020.12.11

UNECE United Nations Economic Commission for Europe

Search

Site map

[Home](#) [About UNECE](#) [Programmes](#) [Information](#) [Meetings](#) [Contact Us](#)

Press Releases 2000

[\[Index\]](#)

CYANIDE SPILL IN ROMANIA WREAKS HAVOC ON THE ENVIRONMENT AT HOME AND ABROAD

Geneva, 15 February 2000

The Aurul mining company of Baia Mare in northern Romania accidentally spilled over 100,000 cubic metres of cyanide-polluted water into the River Lapus at the end of January. This river is a small tributary of the River Someş, which flows into the Tisza, one of Hungary's largest rivers. Several countries are now counting the cost of the devastation, as the spill affects not only Hungary's environment, but also that of the Danube's other downstream countries. Their fish stocks are being wiped out and their water supplies are threatened.

Úmluva o přeshraničním posuzování vlivů na životní prostředí (tzv. Espoo úmluva)

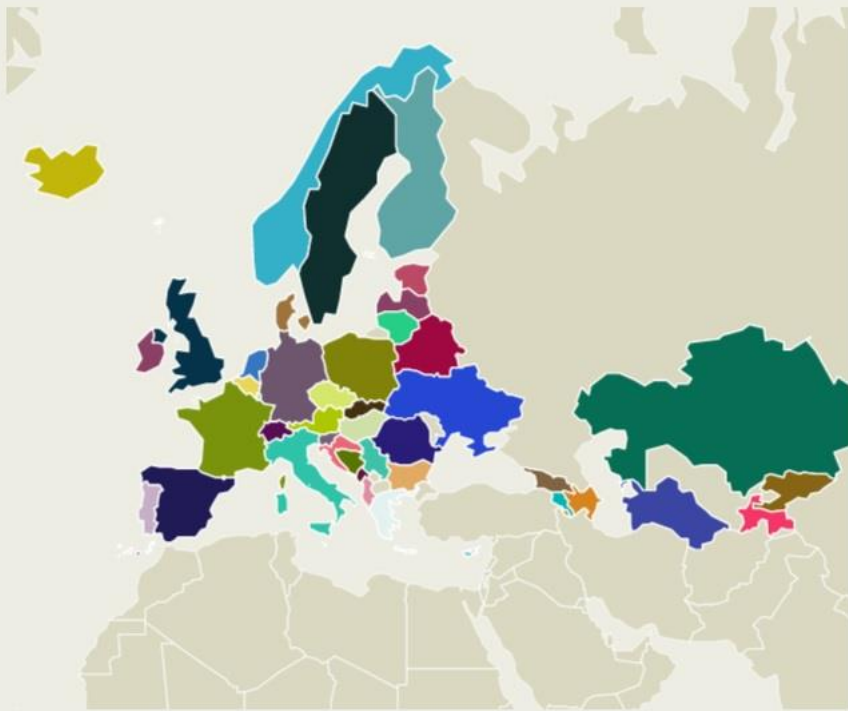
1991 – podpis v Espoo (FIN) / **1997** – vstup v platnost / 45 smluvních stran / **Příklady:** Most přes Dunaj (RO/BG) / Jaderná elektrárna Loviisa-3 (FIN) / podmořský plynovod (IT-CHOR)

Nástroj prevence a mezinárodní spolupráce

Aarhuská úmluva o přístup k informacím, účasti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech ŽP

AARHUS CONVENTION

Parties to the Aarhus Convention and their dates of ratification

1998 – podpis v dánském Aarhusu / **2001** – vstup v platnost / 2021 – ratifikována 46 státy a EU

Právo na: informace – účast v řízeních s přesahem na ŽP – přístup k právní ochraně

Důležitá součást: kontrola implementace (tzv. Výbor pro plnění úmluvy = nesoudní orgán)

- Aktuálně 185 případů (strmý nárůst za posledních 5 let)
  - ČR: zákon č. 123/1998 Sb.

Další nástroj EHK OSN - přístup k informacím a registry

Aarhuská úmluva

- ✓ sjednána za účelem podpory zpřístupňování informací o životním prostředí veřejnosti
- ✓ vytváření podmínek pro aktivní účast veřejnosti v rozhodovacích procesech životního prostředí
- ✓ zajištění právní ochrany v záležitostech životního prostředí

K úmluvě existuje **Kyjevský protokol (PRTR)**

- ✓ o registru úniků a přenosů látek
- ✓ faktické zpřístupňování informací o znečištění životního prostředí z různých zdrojů

Protokol o PRTR

- cílem je **zlepšit přístup veřejnosti k informacím** prostřednictvím sestavení ucelených, integrovaných, celostátních registrů úniků a přenosů znečišťujících látek (PRTR – pollution release and transfer registers) a **usnadnit tak účast veřejnosti na rozhodování** v záležitostech životního prostředí a přispět k prevenci a snižování znečištění ŽP
- podepsán v Kyjevě v roce 2003
- vstup v platnost říjen 2009 → 38 smluvních stran (říjen 2017)

Globální smlouva, samostatná (není nutné být “v Aarhusu”)

- ✓ Protokol má 30 článků
- ✓ Přílohy I - seznam činností jež podléhají hlášení
- ✓ Příloha II - seznam 86 látek, jež mají být hlášeny (ovzduší, voda, půda, odpady) = látky s významnými vlivy na životní prostředí a lidské zdraví
- ✓ Příloha III - definice odstraňování (“D”), využití (“R”)
- ✓ Příloha IV - Rozhodčí řízení (Arbitration and conciliation procedure)

Protokol o PRTR

Požadavky na PRTR portál (článek 5 a 10)

- veřejně přístupný pomocí internetu, zdarma, prohledávací databáze podle podniku/závodu, látky, lokality, složky životního prostředí
- pokryje emise a úniky minimálně 86 látek zařazených v protokolu (skleníkové plyny, látky způsobující kyselé deště, těžké kovy, ODS..)
- zahrne přenos do prostředí z hlavních typů zdrojů a dopravy a zemědělství. Veřejnost se podílí na úpravách obsahu protokolu

hlášení do PRTR je roční, povinné ve složkách ŽP (vzduch, voda, půda), přenos v odpadech, lze třídit a vyhledávat dle závodu, dle chemické látky a typu emisí

[PRTR.net: Welcome to PRTR.net](#)

[Odkazy | irz.cenia.cz](#)

EU protokol o PRTR

- v prosinci 2005 přijala Rada EU rozhodnutí č. 2006/61/ES o Kyjevském protokolu
- v návaznosti vydáno nařízení EP a Rady ES č. 166/2006 o zřízení registru - začleněna ustanovení Protokolu
- obsahuje v příloze II 91 látek včetně prahových hodnot
- registr zahrne úniky látek do ovzduší, vody a půdy, o přenosech odpadů, látky v odpadních vodách (čištěné mimo lokalitu a úniky látek z rozptýlených zdrojů (jsou-li data k dispozici)
- obecně lze rozdělit do 9 odvětví: energetika, výroba a zpracování kovů, zpracování nerostů, chemický průmysl, nakládání s odpady a odpadními vodami, intenzivní živočišná výroba, živočišné a rostlinné produkty - výroba potravin a nápojů a ostatní činnosti

E-PRTR

Národní úroveň - IRZ

- národní databáze obsahující informace o únicích a přenosech vybraných znečišťujících látek, které jsou každoročně ohlašovány za jednotlivé provozovny (každoročně do 15.2.) znečišťování vody, ovzduší, půdy či na produkci chemických látek v odpadech a odpadních vodách
- Ohlášené informace jsou odstupně státní správě, veřejnosti, vědeckým pracovištím i nevládním organizacím a médiím
- legislativně je seznam stanoven v nařízení vlády č. 145/2008 Sb., kterým se stanoví seznam znečišťujících látek a prahových hodnot a údaje požadované pro ohlašování do integrovaného registru znečišťování životního prostředí
- novela č. 450/2011 Sb. snižuje celkový počet sledovaných látek v přenosech v odpadech z původního počtu 72 na 26 znečišťujících látek, ohlašovací limity se nemění

www.irz.cz

DOTAZY?